
ПОСТРИГАЧ Н.О.,
кандидат біологічних наук, старший
науковий співробітник,
Інститут педагогічної освіти і освіти
дорослих НАПН України,
м. Київ

ЕВОЛЮЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ІМІДЖУ СУЧАСНОГО ГРЕЦЬКОГО УЧИТЕЛЯ

Ця стаття стосується низького соціального іміджу грецького учителя у початковій і середній школі. Автор підкреслює, що це в основному стосується вчителів, які працюють у схемі 9-річної обов'язкової освіти, запропонованою державою і вільною від плати за навчання. Багато дослідників стверджують, що велика кількість державних вчителів мають досить низький соціальний імідж з причин, які повинні бути простежені в традиційній структурі професії грецького вчителя, а також у контексті соціально-економічних змін і профспілок, а також більш широкого доступу громадськості до світла (популярної) науки як, наприклад, у журналах та в Інтернеті.

Эта статья касается низкого социального имиджа греческого учителя в начальной и средней школе. Автор подчеркивает, что это в основном касается учителей, работающих в схеме 9-летнего обязательного образования, предложенной государством, и свободной от платы за обучение. Многие исследователи доказывают, что большое количество государственных учителей имеют достаточно низкий социальный имидж из причин, которые должны быть прослежены в традиционной структуре профессии греческого учителя, а также в контексте социально-экономических изменений и профсоюзов, а также более широкого доступа общественности к свету (популярной) науки, как, например, в журналах и в Интернете.

This paper deals with the low social image of the Greek teacher in both primary and secondary level. The author is stressing, that it mainly concerns teachers who serve in the 9-year compulsory education scheme, offered by the state free of tuition fees. Many researchers are going to argue that a large number of state teachers have a rather low social image for reasons that have to be traced in the traditional structure of the Greek teaching profession, as well as socio-economic changes and trade unionism, as well as the wider accessibility of the general public to light (popular) science such as that of magazines and the web.

Потреба у людських ресурсах з креативним мисленням детермінує реформування системи підготовки вчителя нової генерації. У зв'язку з цим, перед науковцями і практиками постало завдання визначення концептуальних довгострокових стратегій щодо подальшого вдосконалення та розвитку педагогічної освіти. Зокрема, Грецька республіка володіє вагомими педагогічними досягненнями та розвиненою системою професійної підготовки вчителів. Крім того, грецька науково-педагогічна школа уважно слідкує за сучасними освітніми реформами, оцінює їх результативність та можливості запровадження у власну багаторівневу педагогічну освіту з метою підвищення конкурентоспроможності національних педагогічних кадрів. Тому, аналіз генези соціального іміджу сучасного грецького учителя початкової і середньої школи є важливим джерелом для визначення стратегічних напрямів розвитку вітчизняної педагогічної освіти в ХХІ ст. Проте, проблема соціального іміджу майбутніх грецьких учителів у системі післядипломної педагогічної освіти в умовах стрімких освітніх реформ початку ХХІ ст. і донині залишаються мало дослідженою і є актуальною у зв'язку необхідністю інтеграції України у загальноєвропейський освітній простір.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу психолого-педагогічних досліджень визначити особливості та проблеми формування соціального іміджу сучасного грецького вчителя у початковій і середній школі. *Постановка завдання:* На основі аналізу отриманих результатів спрогнозувати можливі рекомендації щодо адаптації грецького досвіду щодо підвищення соціального іміджу вчителів початкової та середньої школи у системі вітчизняної післядипломної освіти.

Проблеми розвитку педагогічної освіти у світовому освітньому просторі традиційно перебували в полі зору вітчизняних науковців (Н. Абашкіна, Н. Дічек,

В. Жуковський, К. Корсак, В. Кравець, Н. Лавриченко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Пуховська, І. Руснак, А. Сбруева, О. Сухомлинська та ін.). Аналіз сучасних вітчизняних дисертаційних досліджень (І. Гушлевська, М.Лещенко, Л.Пуховська) та праць зарубіжних науковців (Кулі (Cooley), С.Лорті (C.Lortie), У. Джеймс (W.James), М.Розенберг (M.Rosenberg) дозволяє зробити висновок, що до ключових проблем реформування шкільної і професійної освіти наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. у зарубіжних країнах дослідники відносять підвищення якості професійної підготовки вчителя та поліпшення його соціального статусу, іміджу й умов праці.

Аналіз літератури засвідчив, що сучасні дослідження грецьких учених стосуються ролі програм післядипломної підготовки у поліпшенні соціального образу грецького вчителя. Їх метою не є ні оцінювання, ні кодування різних видів діяльності, що відносяться до доступних програм підвищення кваліфікації учителів, а точне визначення відсутності важливого аспекту, котрий не був врахований аж до недавнього часу розробниками таких програм. Цей аспект стосувався відносно низької самооцінки - іміджу грецьких вчителів, які в основному викладають у секторі дев'ятирічної обов'язкової державної освіти та шляхів вирішення цієї проблеми тощо[5, с.30].

На жаль, більшість програм післядипломної підготовки й інші відповідні заходи не змогли вирішити такої особливої проблеми учителів, якою є *соціальний імідж сучасного грецького вчителя*, у результаті розвитку його низького рівня самооцінки та самореалізації. У розвинених країнах система освіти взяла на себе відповідальність запропонувати знання й навички для молоді й у кінцевому підсумку дати їм можливість отримати робоче місце в професійній ієрархії ступенів (дипломи вищої школи, бакалаври, магістри), які будуть широко визнаватися усіма.

Учителі разом з іншими кваліфікованими фахівцями, співробітниками у грецькій системі освіти для реалізації

вищезазначеного завдання функціонують у якості посередників між формальним, правовим знанням та пластичною совістю студентів й їх батьків. З цієї причини учителі відвідують конкретне навчання під контролем держави, яке вважається необхідним для їх роботи у сфері освіти.

Незважаючи на значення освіти для молоді й необхідності інвестицій в людський капітал, а також загальне усвідомлення важливості освіти для майбутнього країни, визнання ролі вчителів може бути охарактеризовано як дуже плачевне. Як зазначає С. Лорті (C.Lortie, 2002), низька повага до ролі вчителів завдає значного збитку їх самооцінці, а потім продуктивності й задоволенню від роботи; її можна розглядати як ситуацію, що призводить до порочного кола, яке відтворює й увічніює розглянуту проблему [5, с.30].

Низька самооцінка учителів є реальною проблемою й відмічалася численними дослідниками. Більша частина вчителів у кінцевому підсумку мають відчуття соціальної неумістості, з низьким науковим профілем, а а їх власний імідж формується й взаємодіє з їх емоційною нестабільністю. Стосовно самооцінки, то учені стверджують, що це продукт того, як ми пов'язані з громадою [5, с.31].

Дослідник Кулі (Cooley, 1992) у 1902 р. увів термін «*looking - glass self*». Це означає, що відображення нашого іміджу формується так, як нас оцінюють інші. Наше особисте існування трансформується нашою взаємодією з іншими членами нашого суспільства. У той час «*self*» виникає й розвивається, як і в кожного члена соціальної групи, до якої ми належимо. Джеймс (James) визначив самооцінку як таку, котра має бути фактором наших досягнень по відношенню до нашої діяльності [5, с.31].

А відтак, наш власний позитивний імідж стає все кращим, оскільки ми більш успішні у нашій діяльності. Якщо ми не будемо виконувати усього того, що переслідуюмо, у кінцевому

підсумку матимемо негативні думки про те, що ми хочемо й для самих себе. Дослідження групи науковців (Бахман (Bachman) спершу засвідчило, що низька самооцінка створює напругу [1], депресію (Розенберг (Rosenberg, 1965), дратівливість й відчуття розчарування (Кампель (Campel), Бірн (Byrne), Барон (Baron, 1992) [2, с.326-338].

Психологія «Я» є особливо вирішальною у впливі соціальних вимог і образів. Нормальна психіка особливо пов'язана з ним і будь-яке відхилення може призвести до негативної самооцінки. Грецькі учені пропонують привести, як приклад, думку Джеймса стосовно тих, хто висловився за досягнення у зв'язку із заняттями, які представляють собою підвищення або зниження нашої самооцінки в залежності від того, як виступи інших поважають наші бажання. Кількість чи відсоток тих осіб у грецькому суспільстві, хто має на вчителів деградуючий вплив, не представляють інтересу для нас ані зараз, ані у тому, що ми шукаємо. Слід враховувати, що вчителі зазнають критики як професійна група, а не як приватні особи, які видаються зовсім нормальними для будь-яких інших професіоналів.

Соціальний імідж й повага до вчителя не стали б можливими, якщо б вони не були тісно пов'язані з його позицією у професійній ієрархії. У цьому контексті, негативний образ учителя слід розглядати у поєднанні з стереотипними уявленнями грецької професійної структури, як вони перетворюються і взаємодіють з соціально-економічним розвитком. Як засвідчує грецький науковець Піргіотакіс (Pirgiotakis), чим вища соціально-економічна основа людини, тим менше поваги вона має для педагогічної професії. Це явище свідчить про реальне невігластво тих осіб, котрі є високо освіченими, які дивляться з презирством на важливість ранньої соціалізації дітей й ролі школи в цілому [5, с.31].

У останні десятиліття учителі стали об'єктом інших професійних груп, осо-

бливо коли колишні страйкували. Незважаючи на оптимістичні очікування солідарності та розуміння з боку інших членів грецького суспільства, педагоги не змогли уникнути конфліктів з батьками, які стали розлюченими від того способу, яким засоби масової інформації охопили проблеми. Хоча завжди існує небезпека спрощення, ми можемо розрізнати причини цього конкретно-соціального ставлення до учителів, й класифікувати їх на три категорії.

До першої категорії належать *стереотипні причини*, що стосуються до відносно низького соціального походження для більшості вчителів і до великої кількості жінок у професії, а також з випадком, з яким людина стає шкільним учителем.

До другої категорії причин належать ті, що пов'язані з *організацією професійної структури країни* разом з особливостями роботи в державному секторі й клеймом незмінюваності від відповідного робочого місця. До тієї ж категорії слід додати монотонну рутинну працю учителя, відсутність просування по кар'єрним щаблям, нагород й почесностей і, звичайно, дуже низька зарплата. Відсутність відносно автономії та безпосередньої участі учителів у процесі прийняття рішень, а також формування освітньої політики, очевидно, роблять їх просто пішаками, сприяють низькій соціальній повазі, яку вони отримують.

На думку Е. Параскевопулу-Колія (Paraskevopoulou-Kolia), шкільні учителі, що потрапили в етику їх робочого коду, який формується державою і в зв'язку з невизначеністю їх наукової галузі (ті особи, котрі називаються *педагогами* — фр. "*pedagogues*" (гр. "*παιδαγωγός*") вважаються такими, що знають майже усе), у кінцевому підсумку стоять перед дилемами, що стосуються конфлікту між власними особистими цілями й їх залежністю від роботи [6].

Крім того, слід відзначити проблеми професії учителів через невдачі страйки й неадекватне подання їх

праці Союзом. Нарешті, третя категорія включає в себе *традиційні причини*, пов'язані з короткозорими, зарозумілими поглядами на роботу шкільних учителів, які розглядаються як такі, що мають науково марну працю. Згідно твердження ученого Корчака (Korczak) студенти є молодими і слабкими, мають невелику ринкову вартість, і, як наслідок ті, хто займається з ними, не потребують наявності чудових наукових кваліфікацій [3, с.53].

Програми післядипломної підготовки й імідж. Зрозуміло, що більшість програм післядипломного навчання, незважаючи на благі наміри їх організаторів та лекторів, не загрожують потребам учителів, особливо поліпшенню їх іміджу. Слід зазначити, що неучасть у програмах підвищення кваліфікації позначається на іміджі й почутті власної гідності педагогами.

Дослідження групи науковців (Маслоу (Maslow, 1954), Герделл (Gardell, 1971), Холл (Hall, 1976), Чернісс (Cherniss, 1980) показали, що механізми й здатність людей справлятися з динамічно неприємними ситуаціями й клопітними ситуаціями, значною мірою пов'язані з їх самооцінкою й самоповагою. Коли люди відчують себе *компетентними* й належним чином підготовленими до впливу, вони можуть судити і, отже, керувати подіями в своєму середовищі; принаймні до певного моменту вони виявляються менш уразливими до стресу й дратівливості, які впливають із невпевненості, робочих запитів й потреб, відповідно [5, с.33].

Відповідно до результатів досліджень Тютонанн й Пунч (Tuettonann & Punch) було доведено, що вчителі набагато більш продуктивні у їх викладанні та соціальній роботі, і в той же час у розвитку співробітництва щодо програм післядипломної підготовки у якості учасників. Теж саме можна стверджувати, коли учителі беруть участь у роботі комітетів й можуть висловлювати свої думки і заперечення, мати доступ до реалізації процедур

схвалення [8].

Учений Капель (Capel, 1989) стверджує, що участь й доступ до розробки та оцінки освітньої діяльності, заходів щодо післядипломної підготовки, можуть знизити задовільну невпевненість й напруженість учасника [5, с. 33].

На жаль, важка централізація й відсутність академічної автономії створили ще одну проблему, оскільки не пропонується жодних можливостей для колективних заходів, суджень індивідуального вибору й практики, які вважаються необхідними для поліпшення існуючої ситуації [4].

Відтак, шкільний вчитель залишається ізольованим, і в той же час страждає від невпевненості, що погіршує його імідж ще більше. Для ефективного колективного професіоналізму необхідні зміни не тільки в рівні освіти шкільних учителів, а й у рівні організації системи шкільної освіти. Зокрема, дуже важливо, щоб шкільні вчителі були спроможними планувати й проектувати зміст освітніх втручань у школі у рефлексивний критичний спосіб, який дозволить уточнити саме собою зрозуміле, приймати існуючі вибори й постійно шукати нових.

Для ефективності необхідна система освіти, яка буде децентралізованою, так що шкільна одиниця зможе планувати й проектувати не тільки шлях, але також зміст й причини цього освітнього втручання. У дусі колективного професіоналізму шкільні вчителі повинні брати участь у формуванні та розробці освітньої політики країни [7].

Отже, шкільний учитель повинен наголосити на критичному характері своєї праці, існуванні соціалізації молоді, їхнє майбутнього на ринку праці. Це може бути досягнуто за допомогою використання будь-якої доступної форми преси та в Інтернеті. Програми післядипломної підготовки до цього часу не були уважними до цих потреб вчителів й грубо забували про їх наслідки, які призвели до низького рівня самоповаги, що продовжує існувати серед великої кількості грецьких учи-

телів початкової й середньої школи. Розробники програм післядипломної підготовки обмежені своєю метою поширення нових знань, сучасних наукових підходів, що є незрозумілими для вчителів (які не є дослідниками). Цей факт не в останню чергу, на думку учених, поліпшить сприйняття вчителями самих себе.

Таким чином, слід розробити сучасні програми післядипломного навчання більш цілісного характеру, котрі будуть стосуватися потреб учителів. Природно, ніхто не ставить під сумнів необхідність ознайомлення шкільних учителів з новими науковими фактами й подіями в дослідженні галузі Освіти. Однак, на погляд учених, буде недостатньо того, якщо в процесі забезпечення післядипломної підготовки зусилля не супроводжувалися ретельно розробленою психологічною та андрагогічною («андрагогіка» - це грецьке слово, яке було створено як термін, що відноситься до принципів і методів навчання дорослих) підтримкою, разом з більшістю таких програм, які будуть орієнтовані на батьків, й тих, хто зацікавлений у відпустках, відповідному дипломному навчанні (appropriate graduate studies).

Висновки і перспективи розвідок.

Таким чином, ми поділяємо думку провідних учених, що учителям повинна бути запропонована післядипломна підготовка, котра буде дотримуватися більш цілісного підходу, ніж попередня. Ніхто не виступає проти упровадження наукових розробок у величезній галузі освіти та педагогіки щодо програм підготовки. Однак, не буде адекватним те, що не супроводжуватиметься добре продуманою психологічною, виховною й матеріальною підтримкою з метою боротьби з відносно низькою самооцінкою грецького учителя. Грецькі освітяни повинні зайняти місце, якого вони заслуговують в суспільстві; вони повинні зрозуміти, що є тими особами, котрі будуть реалізовувати амбітні плани вчених, дослідників й політиків.

ЛІТЕРАТУРИ:

1. Bachman J. G., O'Malley P. M., Johnson J. J. *Youth in transition: Vol. 1. Adolescence to adulthood -A study of change and stability in the lives of young men.* Ann Arbor. - Michigan: Institute of social research, 1978.
2. Cambell T. L., Byrne B. M., Baron P. *Gender differences in the expression of depressive symptoms in earl adolescents / T. L. Cambell, B. M. Byrne, P. Baron // Journal of early adolescence, 1992. - No.12. - P.326-338.*
3. Hoegemann M. *Nursery school teacher – an uncommon profession / M. Hoegemann. - Athens: Morfi, 2000. - P.5.*
4. Matsagouras H. *Teaching theory and praxis /H. Matsagouras. - Athens: Gutenberg, 2006. - Vol. 1.*
5. "No one is more of a fool than the doctor..." *the social image of the modern Greek teachers. - P.29-36: In Teacher education in Modern Era. Trends and Issues [Electronic resource] / Zacharias K. Palios, Eufrosini-Alkistis Paraskevopoulou-Kollia. - University of Crete, Department of Primary Education / Teachers In Service Training Division "Maria Amariotou"; Ministry of Education, Lifelong Learning and Religious Affairs, March 2011. - 308 p. - Access mode: http://blogs.sch.gr/kkiourtsis/files/2011/05/ebook_englsih_final.pdf*
6. Paraskevopoulou-Kolia E-A. *Teachers and relative autonomy / E-A. Paraskevopoulou-Kolia // Dioikitiki Enimerosis, 2009. - 48.*
7. Pigiaki P. *Educational policy and teachers strike / P. Pigiaki. - Athens: Ellinika Grammata, 2000.*
8. Tuettemann E. & Punch K. F. *Teachers' Psychological Distress: The Ameliorating Effects of Control Over the Work Environment / E. Tuettemann, K. F. Punch // Educational Review, 1992. - Vol.44. - No.2.*